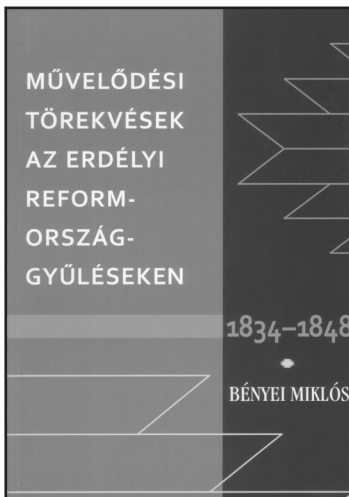

9. MARTIN, A.: Literacies for the Digital Age. Preview of part 1. 3–25. p.
10. MAYES, T. – FOWLER, Ch.: Learners, learning literacy and the pedagogy of e-learning. 26-33. p.
11. GILSTER, D.: Digital fusion: defining the intersection of content and communications. 42–50. p.
12. BÉLISLE, C.: Literacy and the digital knowledge revolution. 51–67. p.
13. SHAPIRO, J.J. – HUGHES, S. K.: Information Literacy as a Liberal Art. Enlightenment proposals for a new curriculum. = Educom Review. Vol. 31. 1996. No. 2. <http://net.educause.edu/apps/er/review/reviewArticles/31231.html> (2009. július 17.)
14. KOPE, M.: Understanding e-literacy. 68-79
15. ALA Final Report of the ALA Presidential Committee on Information Literacy. 1989. <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/whitepapers/presidential.cfm> (2009. június 20.)
16. PILEROT, O.: Information literacy – an overview. 80–88. p.
17. WARLICK, D.F.: Contemporary literacy – the three Es. 89–98.
18. GOLDHABER, M.H.: M. H. Goldhaber's Principles of the new economy. 1996. <http://www.well.com/user/mgoldh/principles.html> (2009. július 21.)
19. HOBBS, R. : Reconceptualizing media literacy for the digital age. 99–109. p.
20. MADIGAN, D.: Supporting and enabling digital literacy in a global environment: Preview of Part 2. 135–141. p.

Művelődési törekvések az erdélyi reformország-gyűléseken, 1834–1848 / Béneyi Miklós. – Debrecen : Erdély-történeti Alapítvány, 2008. – 270 p. – (Erdély-történeti könyvek, ISSN 1417-7234 ; 7.) ISBN 978-963-87-87074-9-9

Lépni, haladni szükséges

Az *Erdély-történeti könyvek* sorozat 7. köteteként üdvözölhetjük a 19–20. századi magyar művelődés- és esztétorténet kutatójaként (is) ismert *Béneyi Miklós* könyvét, mely a címben foglalt rövid, mintegy másfél évtizedet (1834–1848) felölelő időszakon túlmutatva sokkal többet nyújt, mint amennyit maga a cím sejtetni enged. Arról van szó ugyanis, hogy a bevezetőt és a külön tanulmányként is felfogható összegzést leszámítva, a tizenegy fejezetre osztott munka, szükségszerűen mélyebbre tekint vissza az erdélyi történelembe, hogy megérthessük azokat az összetett társadalmi, politikai, kulturális összefüggéseket, amelyek alapjául szolgáltak az említett korszak mentalitásváltoz(tat)ású politikai cselekvéseinek. A tanulmánykötet olvasásakor óhatatlanul felmerül az olvasóban a kérdés, hogy egy „elvetélt”, vagy egy „teremtő” kor-

szak-előkészítő időszak tanúfaggatásával van-e dolgunk. A szerző egy olyan korszak elemzését adja, amikor a hatalmi pozícióinak őrzéseként megmerevedett, kiutat nem találó és nem is kereső feudális örökség szemben találja magát a kemény ütközetet vállaló polgárosodó szellem gondolat- és érzésbomlasztó/építő kezdeményezésével, amelyet viszont – ekkor még – vissza tud szorítani. Ez az a kor, amikor a feltételezett állami kötelezettség, az erősödő nemzeti igény, a jogos jussát követelő, ébredező népakarat, az országos és provinciális (helyi) szintű, egyre gyakoribbá váló, javító szándékú – nálunk éppen a szabadelvű, liberális nemesség által képviselt – (reform)kezdeményezések vektorai egyirányú eredőben összpontosulnak. A tanuláshoz (népnevelés révén), a kultúrához (intézmények, „tudós társaságok” alakítása révén), a szabad nyelvhasználatához (a nemzeti nyelvek érvényesíthetősége révén), az alkotmányos élethez (szabad véleménynyilvánítás révén) való jog ekkor nyeri el létjogosultságát és ekkor keresi a megvalósulásához vezető utak lehetőségeit. Bényei Miklós mélyen beleásva magát ebbe az izgalmas korbába – értve azt – helyesen tapint rá arra tényre, hogy ebben az újfajta, átfogó erdélyi, nemzeti-polgári művelődési vonal körvonalazódásában diétán belüli és kívüli erők egybehangzó cselekvéséről van szó. Éppen ezért szélesebb alapokra helyezi kutatását. A bevezetőjében is megfogalmazott kiinduló pontja az, hogy a magyarországi és az erdélyi reformtörekvések édes testvérek, egyiket a másik nélkül nem lehetne sem megérteni, sem tárgyalni. Ezek szervesen összefüggnek és a nemzetté válás folyamatának velejárói. Egyébként ez a bevezető azon túl, hogy kormentalitási összefoglalót nyújt, egyben módszertani vázlatot is kínál a kötet olvasásához, megértéséhez. Szükséges is, mert a tárgyalási és a szerkesztési módnak köszönhetően interaktív olvasásra kényszerülünk, ugyanis a szerző, a felsorakoztatott tudományos apparátusban a historiográfiánkban jelentkező vitákat, értelmezésbeli különbségeket is elének tárja, amelyeket kár volna kihagynunk. Bényei Miklós nem volna igazi (hely)történész) bibliográfus, ha nem kápráztatna el a történelem

és a jelenkor folyamán keletkezett, több mint 400 tételt számláló irodalomjegyzékével és a fejezetenkénti nagyszámú lapalji jegyzetével, melyek alapos ismerőjének bizonyul. Az országgyűlési jegyzőkönyvek, naplók és iratok, követi jelentések adatai számtalan levéltári, vagy más forrásból nyert adattal egészülnek ki, úgy, hogy közben információt nyerünk az 1834 júniusa és 1848 júliusa közti országgyűlések dokumentumainak születéséről, fenntartásáról, használhatóságáról.

Figyelemre méltó az, a történelemírásunk általános gyakorlatához képest eltérő rendszer, ahogyan a szerző a források felhasználásakor során nagyobb teret enged a korabeli sajtótermékek nyújtotta – helyükön és rangjuknak megfelelő módon kezelt – információknak. Ezzel nemcsak szélesíti az elemzés és értékelés lehetséges skáláját, de visszaadja és elfogadja ezeknek azon történelmi forrásérték-rangját, melyről hajlamosak vagyunk mostanság annyira megfeledkezni. Erre csak olyan szakavatott történész-bibliográfus képes, aki ismeri ezen források szerkezetét, születésük körülményeit és a korban betöltött médiatikus szerepüket. Bényei ilyennek bizonyul.

A szerző természetesen tudatában van a vizsgált anyag kínálta határoknak és korlátoknak; ezeket jelzi is. Azt is figyelembe veszi, hogy a téma tárgyalásánál az egyes szerzők következtlenül és nem egyöntetűen használják az adminisztratív területi beosztás egységeinek megnevezését. Fogalmazása helyenként éppen ezért óvatos és csak a leginkább jellemző jegyeket vázolja fel.

Könyvének bevezetőjéből és első fejezetéből (*Az erdélyi országgyűlés*) megismerjük a köznemesi reformellenzék születését, tevékenységét, az erdélyi művelődést és közintézményeit, számot vehetünk a polgárság megerősödési folyamatával és képet nyerünk a közgondolkodás jeleiből alakjairól (Wesselényi Miklós, Jósika Miklós, Kemény Zsigmond, Teleki László, Gyulay Lajos, Zeyk József, Szabó Lajos, Szentkirályi Zsigmond és sokan mások). A könyvben tárgyalt vagy említést nyert személyek megkeresését névmutató is szolgálja.

A *Műveltségi viszonyok a reformkor elején* című fejezetben az erdélyi műveltség jellegzetességeit tárgyalja. Rá irányítja figyelmünket a népesség elemi szintű tudáshiányára, az értelmiség szerepének növekedésére. Akárcsak arra az erőfeszítésre, amely a hagyományos, egyoldalú, human műveltségi eszményt, a latin tannyelv elsődlegességét, a jogi és teológia képzés túlsúlyát próbálta megingatni a polgári átalakulásnak megfelelőbb reáliák irányába. Érdekes megállapításai, melyek az iskolákra, a művészetekre (különösen a zeneművészetre), a szépirodalomra, az irodalmi nyelv kikristályosodásra, a könyvkiadásra, a sajtóra, az akadályt, de nem áthághatatlan gátat jelentő cenzúrára, a városok szerepére vonatkoznak az erdélyi művelődéstörténet jó ismerői közé sorolják a szerzőt.

Azt is tisztázza, hogy a magyar társadalomtudomány is abban a korban volt születőben, így tehát nem csoda, hogy annak nem éppen legmegbízhatóbb adatait óvatossággal kell kezelnünk. Érdekes részét képezi a könyvnek az anyanyelv(ek), a magyar nyelv, a magyar és latin tanítási nyelv viszonyát tárgyaló része. Az erdélyi olvasó számára különlegességgel bír a mai erdélyi (romániai) politikai célzatú (anya) nyelvhasználat körüli kérdés és vita, korabeli fordított irányú, visszahallása.

Az országgyűléseken elhangzó és tematikánként csoportosítható témák fejezetenkénti tárgyalása (*művelődési intézmények irányítása és fenntartása, a magyar tannyelv és a magyar nyelvtanítás kérdése, a tanulás szabadsága, a népoktatás fejlesztése, az oktatási szerkezet korszerűsítése, oktatásügyi önrendelkezés, a tudományos élet intézményesítése, színházügy, sajtójog*) minden esetben egy szélesebb művelődéstörténeti körképbe (előzmények, célkitűzések, tervezetek, ötletek, javaslatok, országgyűlési viták, társadalmi közegek fogadóképessége, utóélet stb.) ágyazódnak be, ezáltal olvasmányosabbá téve a tudományos igényű szöveget. A fejezeteken

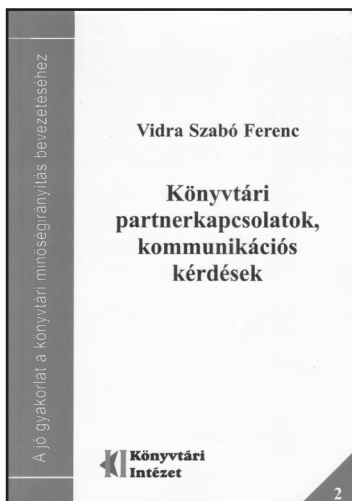
belüli alcímek jelzik a tematikák szétágazását és szerzőnk szakszerű módszertani munkáját.

Külön üdvözölhetjük, hogy az erdélyi nemzeti törekvések sorozatában Bényei Miklós teret enged, ha érintőlegesen is az erdélyi szászság és románság törekvései felvázolásának, ezzel is érzékeltetve az adott kor bonyolult viszonyait. A szerző elemző képességét igazolja az erdélyi és magyarországi viszonyok, lehetőségek, a kölcsönös befolyásolási területek értékelő összehasonlítása, az erdélyi sajátosságok kiemelése. A hatalmas anyag feldolgozása során a szerző oly következtetésekre jut, amelynek során finomítani tudja fontos (kultur)politikai irányzatok árnyaltságát, pl. a konzervativizmusét a művelődés terén.

Végül visszatérve ismertetőnk elején megfogalmazott kérdésre, mindazok dacára, hogy a bemutatott könyvünk olvasása során, a reformpolitika teljes kudarcra bontakozik ki előttünk, méltatott szerzőnk végkövetkeztetései mégis is arra mutatnak, hogy ezen korszak országgyűlési munkálatai során a nemzeti művelődést támogató majdani intézmények (múzeum, akadémia, színház, konzervatórium, egyetem) létrehozásának gondolata bele került a nem deklarált, de születő/létező, későbbi meghatározó művelődéspolitikai gondolkodás körforgásába. Ugyanígy a nemzetfogalom tisztázása is megtörtént a „nemzetkeret” bővülése által. És még egy valamit tett nyilvánvalóvá a korabeli haladó nemzedékek számára, mégpedig azt, amire Wesselényi Miklósnak a diétai napló könyomatos sajtó általi – 1835-ös – kiadási bravúrja is rámutatott: a tettek mezejére kell lépni! A polgári demokratikus forradalom erre adott válasz volt. A nemzet ekkor lépett ki a pubertásból.

Tiszta szívemből ajánlom olvasásra a könyvet.

Róth András Lajos

VIDRA SZABÓ Ferenc
Könyvtári partnerkapcsolatok,
kommunikációs kérdések / Vidra
Szabó Ferenc. – Budapest : KI,
2008. – 143 p. – (A jó gyakorlat a
könyvtári minőségirányítás be-
vezetéséhez, ISSN 1789-1280 ; 2.)
ISBN 987-963-201-632-0

Minőség a könyvtárban

Ha a Könyvtári Intézet *A jó gyakorlat a könyvtári minőségirányítás bevezetéséhez* sorozatának második kötetét akkurátusan a bevezető tanulmány olvasásával kezdjük, meglepődve szembesülünk azzal, mennyi minden történt az elmúlt tizenöt évben a menedzsment szemlélet könyvtári megismertetése és elterjesztése terén.

A minisztérium könyvtári osztálya, a Könyvtári Intézet és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete különféle rendezvényeket és tréningeket szervezett a téma megismertetésére, fórumokat, szemináriumokat tartott a problémák megvitatására, tanfolyamok indultak – ma már akkreditált szinten – a menedzsment ismeretek elsajátítására, a teljesítménymérési munkabizottság szakemberei pedig módszereket dolgoztak ki az egyes könyvtári munkafolyamatok és szolgáltatások mérhetővé tételére stb.

A kulturális tárca több lépcsős, nagyszabású vállalkozása a *Könyvtári Minőségfejlesztés 21* című 2002-ben indított program, mely az országos könyvtári stratégiához kapcsolódva fogja össze a programban szereplő könyvtárak minőségmenedzsment munkáját, támogatva a megszerzett ismeretek gyakorlati alkalmazását. A projektmunkában a könyvtári TQM ismeretek legjobb hazai szakértői segítették a résztvevő könyvtárakat: a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárát (DEENK), az Országos Idegennyelvű Könyvtárát (OIK), az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtárát, a celldömölki Művelődési Központ és Könyvtárát és a Könyvtári Intézetet (KI).

A Könyvtári Intézet oktatási osztálya 2007-ben indította el „A jó gyakorlat...” sorozatát azzal a szándékkal, hogy a máshol már bevált minták felmutatásával elősegítse a menedzsment ismeretek átültetését a napi könyvtári munkába.

A sorozat első kötete (*Skaliczki Judit: Az első lépésektől a könyvtár stratégiai tervének elkészítéséig*) a minőségirányítás bevezetésével kapcsolatos tennivalókat (helyzetelemzés, stratégiakészítés, jövőkép, küldetésnyilatkozat szerepe, összeállítása) mutatta be, miközben kitért olyan kérdésekre is, hogy mennyire alkalmasak a könyvtári helyzetelemzések megalapozott stratégia készítésére, hogy a jövőképben, küldetésnyilatkozatban megfogalmazottak mennyire veszik figyelembe az adott intézmény egyediségét és a könyvtári rendszerben elfoglalt helyét, hogy a stratégiák közül melyek felelnek meg leginkább az adott könyvtár jövőképeknek és célkitűzéseinek stb.

A sorozat közelmúltban megjelent második füzetét *Vidra Szabó Ferenc*, a Könyvtári Intézet Minőségfejlesztő Tanácsának vezetője állította össze. A kötet javát a minőségfejlesztési programban részt vevő intézmények gyakorlatát bemutató műhelytanulmányok alkotják, előttük pedig rövid, de lényegre törő elméleti összefoglalásokat kapunk a könyvtári partnerkapcsolatok és kommunikációs kérdések legfontosabb jellemzőiről: a normák és értékek szerepéről, a motivációról, a konfliktusok és a szervezet belüli kommunikációról, valamint a tanuló szervezetről.

Minden szolgáltató szervezet alapkérdése, hogy a használók mennyire elégedettek az adott intézmény működésével, szolgáltatásaival.

A szakmában régóta dolgozó könyvtárosok saját tapasztalataikra és napi megfigyeléseik során szerzett ismereteikre hivatkozva hajlamosak elbagatellizálni a minőségfejlesztéssel összefüggő tennivalókat. A személyes tapasztalat vitathatatlanul fontos, de szubjektív: az így levont következtetések általánosságokhoz vagy szélsőséges megállapításokhoz vezethetnek. A tudományos adatgyűjtéssel (pl. az olvasó/használói partneri elégedettség vizsgálatával) objektívizálható a valóság, ami már pontos következtetések levonását teszi lehetővé.

A kötet első része a belső partneri viszonyokkal és az intézményen belüli kommunikációval foglalkozik. Ebből megtudjuk, miként kell feltérképeznünk a belső és külső, valamint a közvetett és közvetlen partnereinket. E fogalmakat alkalmazva a közvetlen külső partner maga a könyvtárlátogató, a közvetlen belső partner a könyvtáros, a fenntartó pedig a különleges figyelmet igénylő külső partner.

A szervezeti kultúra a szervezetben dolgozó személyek által kialakított értékeket, célokat tükrözi, alátámasztja a szervezet politikáját, megszabja a szervezeten belüli szabályokat. Egy jól működő intézményben a könyvtárosok pontosan ismerik könyvtáruk (szervezetük) fő célkitűzéseit, és tisztában vannak saját szerepükkel. Az alkalmazottak motivációját az egyéni és a szervezeti célok közötti összhang megerem-

tésével, jutalmazással, büntetéssel, a munkakör finomításával (pl. bővítésével, gazdagításával, átszervezésével) lehet elérni.

A felmerülő konfliktusoktól nem kell félni, mert ezek a szervezeti élet természetes velejárói. A konfliktusok elősegíthetik új stratégiák, megoldási variációk létrejöttét. Ha egy szervezetben túl alacsony a konfliktusszint, az érdektelenséget, az innovációra törekvés hiányát jelentheti, míg a túl magas konfliktusszint szervezetlenséghez, kaotikus működéshez vezethet. A konfliktusra adott válaszreakció lehet agresszív, behódoló vagy a megoldás helyett elkerülésre törekvő. Hatékonyak az együttműködésben történő, kooperatív problémamegoldást tartja a szakirodalom.

A belső kommunikáció nem más, mint a szervezet vezetői és a munkatársak, illetve a munkatársak egymás közötti információcseréje. Akkor eredményes, ha a megfelelő információ a kellő időben és helyzetben rendelkezésre áll. A vertikális kommunikáció felülről lefelé (a vezetőtől a dolgozóig), illetve lentől felfelé (a dolgozótól a vezetőig) áramlik, míg a horizontális kommunikáció a szervezeti egységek közötti kapcsolatról és együttműködésről ad képet.

Egy intézmény szervezeti struktúráját a munkaköri leírások, a feladatkörök, hatáskörök, kommunikációt, vezetési elveket, munkafolyamatokat rögzítő szabályzatok határozzák meg. Az intézmények általában hierarchikus, funkcionális vagy mátrix elven működő struktúrájúak. A tanuló szervezet képes rugalmasan követni a környezeti változásokat, időről időre felülvizsgálja értékeit, hiedelmeit. A változások első lépcsője az önértékelés, a dolgozói elégedettség, motiváltság és informáltság feltérképezése, a könyvtárral kapcsolatos vélemények megismerése.

Az elméleti ismeretek lényegre törő, vázlatos összefoglalását gyakorlati példák bemutatása követi: a DEENK vizsgálata az intézmény szervezeti kultúrájáról és a munkatársak motivációjáról; az egriek és az OIK az intézmény szervezeti kultúráját és belső kommunikációját vizsgálták, csakúgy, mint a Könyvtári Intézet felmérése.

A könyv következő része a külső partneri viszonyokat és a külvilággal folytatott kommunikációt tárgyalja. Itt is először az elméleti ismeretekről esik szó, vagyis a marketing fontosságáról, az ismertség, láthatóság jelentőségéről, a külső partnerek elvárásainak és elégedettségének vizsgálatáról, illetve a kapcsolatépítés fontosságáról, a külső kapcsolatok ápolásának szerepéről. Itt most csak az „Amiről a könyvtári portál mesél...” alcímű, Fejős László által írt fejezet rész aktualitására utalnék, mely a külső kommunikáció megkerülhetetlen csatornájáról, a dinamikus honlapról, vagyis a portálról ír: a weblapok minőségi elveinek felsorolását négy könyvtári honlap elemzése követi.

Ebben a részben olvashatjuk a DEENK hat szervezeti egységében lebonyolított olvasói elégedettség vizsgálatát, az egri megyei könyvtár öt évre szóló marketingstratégiáját, melyet az Eszterházy Károly Főiskola Könyvtárával és a Főegyházmegyei Könyvtárral közösen dolgoztak ki közös méréseikre és elemzéseikre támaszkodva. Az OIK az akadálymentesítéshez készített munkaanyagát ismerteti, a KI pedig az intézet külső partnereiről és a kapcsolattartás és elégedettségmérés módszereiről készített jelentését mutatja be.

A műhelytanulmányokból kiderül, hogy a szervezeti kultúra fontosságát a Könyvtári Minőségfejlesztés 21 projekt valamennyi résztvevője felismerte és fontosnak tartotta. Az adott könyvtárakban munkacsoportok alakultak, tagjai megismerkedtek a téma szakirodalmával, konzultáltak a külső szakértőkkel, majd a munkacsoportok megtervezték, elvégezték a vizsgálatokat, és elkészítették a kapott eredmények feldolgozását.

A műhelytanulmányok segítséget adnak más könyvtáraknak is a szervezeti kultúra vizsgálatához, az eredmények értelmezéséhez és a változtatások, fejlesztések beindításához.

A füzetet irodalomjegyzék, az említett felmérések kérdőívei (szervezeti kultúra, motivációs, értékelési, jutalmazási rendszer, a belső kommunikáció felmérése, használói kérdőív) valamint az elemzett honlapok bemutatása egészítik ki.

Az összeállításban nemcsak a TQM iránt elkötelezettek találnak hasznos mintákat, hanem mindazok, akik szolgáltatásaik javítása érdekében készen állnak a változásokra.

Kovács Katalin

Füzéki István Emlékérem 2009.

A Füzéki István Emlékérmét 2009-ben *Bartos Éva, Gereben Ferenc, Kamarás István,*

Nagy Attila és Fogarassy Miklós kapták. A díjazottak – a hajdani

Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) munkatársaiként – 1979-ben az elbocsátás kockázatát is vállalva írták alá azt a petíciót, mellyel az emberi jogok tiszteletben tartásáért szót emelő Charta'77 aláíróinak üldözése ellen tiltakoztak.

Bátor fellépésüket ismerte el ezzel a díjjal a szakmai közvélemény.

Gratulálunk a kitüntetetteknek!